

Hogyan kényszerítették ellenségeink a Monarchiát háborúba.

Írta: *szentkereszthegyi Kratochvil Károly*

ny. m. kir. altábornagy,

a Mária Terézia Rend lovagja,

a volt m. kir. nagyváradí 4. honvéd gyalogezred parancsnoka.

Szerbia hosszú éveken át igyekezett áskálódó politikájával a volt Monarchia délszláv alattvalóit fellázítani, hogy megszerezze akár háború árán is a délszlávok lakta területeket, elsősorban Délmagyarországot, Horvátországot, Boszniát, Hercegovinát, Dalmáciát. Célja elérésére minden lehető eszközt felhasznált.

Oroszország minden tekintetben támogatta Szerbia törekvéseit. A jelek szerint arra számítottak, hogy 1914 őszén érkezik el a nagy leszámolás ideje. Oroszország már 1913-ban megkezdte az előkészületeket azzal, hogy Ázsiából csapatokat tolt el nyugat felé.

A cselekvésre legalkalmasabbnak azt az időt vélték, amikor a Monarchia ősz uralkodója, az európaszerte nagy tekintélyt élvező I. Ferenc József lehunnya szemét. úgy vélték, hogy akkor szétesik a Monarchia, szabad préda lesz s a szerbek könnyű szerrel egyesíthetik az úgynevezett délszlávokat Belgrád uralma alatt.

Mindig azt hirdették, hogy a mi szerbeink, horvátaink és szlovéneink elnyomott nemzetiségek, szabadságjogaiktól megfosztottuk őket s fel kell őket szabadítani.

Mikor 1914 áprilisában Ferenc József megbetegedett, Oroszország azonnal figyelmeztette Szerbiát, hogy vigyázzon, mert közlge az idő a cselekvésre. Felszólította Szerbiát, hogy készítse elő a szerb-montenegrói uniót. Montenegrónak 50.000 főre szóló felszerelést és fegyvert adott, pénzzel is támogatta, sőt az utolsó években elmaradt szubvenciót is pótolta.

A pánszláv Oroszország és Szerbia csak egy embertől féltette nagyszerb álmai megvalósulását. Ez az ember a Monarchia trónörököse, Ferenc Ferdinánd volt. Erős kezű és akaratú, kemény, meg nem alkuvó egyéniség. Nem akart háborút se Szerbiával, se Oroszországgal, hanem át akarta szervezni a Monarchiát, egyesíteni akarta a trializmusban Horvátországot,

Bosznia-Hercegovinát, Dalmáciát egy délszláv állammá horvátok vezetése és a Habsburgok jogára alatt.

Ettől rettegett Pasics és ettől rettegték a szerbek. Hiszen Ferenc Ferdinánd terveinek megvalósulásával szertefoszlottak volna Szerbia nagyszerb álmai. Ferenc Ferdinándnak meg kellett tehát halnia.

A Narodna Odbrana, fekete kéz, a szerb hazafias egyesületek, élükön Dimitrijevicis tényleges vezérkari ezredessel, a szerb kormány hallgatólagos beleegyezésével boszniai alattvalókat szerződtettek, azokat a revolver kezelésében s a bombavetésben Belgrádban kiképezték, majd átcsempeszték őket a határon. Ezek a felbérrelt gyilkosok munkájukat fényes sikerrel elvégezték. A félelmetes, vasakarátú Ferenc Ferdinánd 1914 június 28-án hű feleségével együtt áldozatul esett a nagyszerb propagandának. A veszélyes akadály Szerbia törekvéseinek útjából eltávolított. Szerbia ujjongott.

I. Ferenc József, mikor a merényletről értesült, megrendülve mondta: „Bármily szörnyű is ez a merénylet, egy ember élete miatt, ha főherceg is, háborút kezdeni nem lehet.”

A szerbek felbuzdulva a sikeren, újabb 12 fiatalembert küldtek a Monarchia területére, hogy újabb merényletekkel zavart keltsenek s ezzel is nyugtalanítsák a Monarchiát.

A Monarchia vezető személyiségei azon tanácskoztak, nem volna-e itt az idő, hogy végre *véget* vessenek Szerbia alattomos és a Monarchia léte ellen irányuló ténykedéseinek. Ezeken a tanácskozásokon egyedül Tisza István volt az, aki felszólalt egy Szerbia ellen indítandó háború ellen s ezzel alátámasztotta I. Ferenc József feltétlen békeakarátát és törekvéseit.

Tisza egy idő múlva annyiban változtatta meg álláspontját, hogy javasolta, hogy a Monarchia diplomáciai úton támasszon kemény, de elfogadható követelményeket Szerbiával szemben, amely követelmények teljesítése biztosítaná a Monarchia nyugalmát a jövőben. Ha Szerbia ezen diplomáciai lépést visszautasítja, csak akkor lehet katonai előkészületeket tenni, utána egy ultimátumot küldeni s csak az ultimátum elutasítása után kezdhetők meg a hadműveletek.

Tiszának ezt a javaslatát Berchtold gróf külügyminiszter és a közös minisztertanács elfogadta. Közben lefolyt a sarajevói vizsgálat s kiderült, hogy a merényletet Belgrádban készítették elő, a belgrádi kormány előzetesen tudott róla és semmit sem tett annak megakadályozására. 1914 július 23-án adta át belgrádi követünk a Monarchia jegyzékét, nem ultimátum, hanem demarche formájában. Hogy a határidőhöz kötött jegyzékben támasztott követelések elfogadhatók voltak, legjobban bizonyítja az, hogy Szerbia el is akarta azokat fogadni. Július 25-én, a válaszdadásra kiszabott határidő napján délben még Belgrádban olyan volt a hangulat, hogy a jegyzéket elfogadják. Délben azonban a cártól és Sassonov orosz külügyminisztertől táviratok érkeztek, melyek felhívták Szerbiát, hogy a követeléseket utasítsa vissza s mozgósítson, mert Oroszország megtette a mozgósítási előkészületeket és kitart Szerbia mellett.

A belgrádi minisztertanács július 25-én délután 3 órakor, a válaszjegyzék átadása előtt elrendelte az általános mozgósítást, majd egy körmönfont módon szerkesztett válaszjegyzékben nagy részben elutasította követeléseinket, mire követünk elutazott s a diplomáciai viszony Szerbiával megszakadt.

I. Ferenc József, mikor a diplomáciai viszony megszakításáról értesült, ezt mondta: „Na, a diplomáciai viszony megszakítása még nem jelenti a háborút.” A király nem sejtette, hogy Oroszország már elvetette a kockát azzal, hogy Szerbiát mozgósításra utasította s hogy Oroszország maga is elrendelte a mozgósítás előkészületeit.

A Monarchia e pillanatig semmi katonai előkészületet nem tett s csak mikor értesült a szerb mozgósításról, rendelte el Szerbia ellen 8 hadtest mozgósítását. Oroszország felé azonban természetesen egyetlen katonát sem küldött, mert nem tudott Oroszország háborús szándékáról, óriási volt a lelkesedés országszerte. A mozgósítás elrendelése zászló alá szólította a Monarchia nemzeteit és nemzetiségeit s ezek lelkesedéssel és becsülettel sorakoztak a zászló alá.

Még ebben az időben is remélték Berchtold gróf és a Monarchia felelős tényezői, hogy Szerbia meggondolja magát s a háborút elkerülhető. E reménynek kifejezést is adtak. Hiába. Legelőször szerb részről szólaltak meg a fegyverek.

Oroszország szerette volna diplomáciai úton, tárgyalásokkal halasztani a dolgot, hogy időt nyerjen mozgósításának befejezésére, ez pedig nagy hátrányt jelentett volna a Monarchia és Németországra s mivel Szerbia ellenséges magatartást tanúsított, békére hajlandó nem volt, öfelsege nehéz szívvél, csalódottan aláírta a hadüzenetet Szerbia ellen. Nagyrabecsüléssel, ragaszkodással, tisztelettel és lelkesedéssel követték hű alattvalói I. Ferenc Józsefet a rákényszerített szerb háborúba.

Oroszországnak azonban eltökélt szándéka volt, hogy immár leszámol a Monarchiával, szabad kezét biztosít magának a Balkánon s erre a háborúra ürügyül alkalmas a Monarchia konfliktusa Szerbiával s e szándékától nem tartotta vissza az a tudat sem, hogy ebben az esetben szembekerül Németországgal is. Németország felvirágzása, katonai hatalma és világgazdasági terjeszkedése szálla volt úgyis Oroszország, de még inkább Franciaország és Anglia szemében. Ez a három nagyhatalom szövetséget kötött (antant), amely szövetség célja Németország letörése volt. Mivel ez csak háború árán volt lehetséges, tehát erre készültek.

A világháború igazi okai itt keresendők, ebben a szövetségben. Németországnak a Monarchiával való szövetsége jó ideig biztosította a békét, hiszen e szövetség nélkül az antant már régen leszámolt volna Németországgal. Nálunk nem volt háborús párt, se a király, se Ferenc Ferdinánd nem akarta a háborút. Vilmos császár is a békét akarta, bár néha oly helyzetbe hozták, hogy temperamentumos szónoklatai a békének inkább ártalmára voltak.

Az antant hatalmak tehát teljes erővel készültek a háborúra.

Mikor Szerbia 1914 július 25-én mozgósított és elutasította követeléseinket s mi 8 hadtestet mozgósítottunk Szerbia ellen, ugyanakkor Oroszország 5 katonai kerület, 15 hadtest mozgósítási előkészületeit rendelte el. Hiába hangoztatta a Monarchia, hogy Szerbiától csak garanciákat akar a jövőre nézve, nem akarja önállóságában, szuverénitásban sérteni és ha a háború elkerülhetetlen, akkor sem gondol területszerzésre. Németország, látva Oroszország háborús előkészületeit, kijelentette, hogy a Monarchiával szövetségben van, melléje áll és felhívta Oroszországot, szüntesse be a háborús előkészületeket. Vilmos császár egyidejűleg felajánlotta közvetítését a Monarchia és Oroszország között. Oroszország azonban ennek ellenére, 1914 július 30-án elrendelte az általános mozgósítást.

Leszögezni kívánom, hogy e napig Ausztria-Magyarország nem tett semmiféle előkészületet az általános mozgósításra és csak a létét fenyegető szerbek ellen mozgósított 8 hadtestet.

Ezt a tényt az antant elferdítette és következőkép hozták nyilvánosságra ellenségeink: „Ausztria-Magyarország általános mozgósítása és Németország hat nap óta tartó titkos, de szakadatlan mozgósítási ténykedései miatt az orosz hadsereg általános mozgósítása elrendeltetett.” Evvel szemben a valóság az, hogy a mi általános mozgósításunk csak 24 órával később, azaz 1914 július 31-én rendeltetett el, tehát az orosz általános mozgósítás után.

Mindezekből tisztán látható, hogy nem mi kezdeményeztük a világháborút, hanem azt ránk erőszakolták.

Hogy mennyire nem akartuk a háborút, mutatja I. Ferenc József magatartása, ő volt az ország első diplomatája, tetőtől talpig úriember, lovagias, igazságos, akinek puritán természete mindenben és mindenkin felül állott.

Tudjuk, hogy Conrad vezérkari főnök preventív háborút akart Szerbia és Olaszország ellen, Ferenc József azonban ezt mondta Conradnak:

„Politikám a béke politikája. E politikához mindenkinek alkalmazkodnia kell. Ebben az értelemben vezeti a külügyminiszter politikámat. Lehet, hogy ez a háború meglesz, ez valószínű is, azonban csak akkor, ha Olaszország minket megtámad.”

1913-ban, az utolsó Balkán háború alatt sem járult hozzá semmiféle mozgósításhoz, sőt ahhoz sem, hogy az adriai partokig előnyomuló Szerbiának ultimátumot küldjünk. Pedig — mint Redlich dr. volt osztrák pénzügyminiszter írja könyvében — a király érezte, hogy a Balkánon az új alakulás a Monarchia leplezetlen megalázása és gyengítése volt. Conrad háborús sürgetéseire sem hallgatott.

Berchtold ezt írja Ferenc Józsefről: „A békeszeretet volt politikájának alapja, de azért belátta, hogy nem a szarajevói merénylet, hanem a hivatalos Szerbiának hangja miatt szükséges a Monarchia energikus fellépése, melyet azonkívül a német kormány is sürgetett.” (Ez a lépés aztán demars formájában meg is történt).

1914 kritikus napjaiban, amikor a béke minden reménye elveszett, a német kormány azt javasolta Bécsben, engedtessek át Olaszországnak Trentinó, hogy az olasz szövetségest arra bírjuk, hogy velünk tartson. Ferenc József ehhez a javaslathoz így foglalt állást: „Azért folytat az ember háborút, hogy hazáját megvédje. Ha már területekről való lemondással kezdi, akkor a háború elveszti értelmét. Lehetetlen, hogy akkor a hadsereg harcra készen és a győzelem hitében induljon a küzdelembe, lehetetlen, hogy akkor egy nép a háborúval járó áldozatokat és szenvedéseket bátor elszántsággal viselje. Ha nincs más eszköz arra, hogy Olaszországot magunknak megnyerjük, akkor a sorsnak szabad utat kell engedni és egész reménységünket a kard győzelmére kell alapítani.”